

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10—K
pol leta 5—
četrt leta 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
. dvakrat . . . 12
. trikrat . . . 10
za nadaljna izvršenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 17. novembra 1916.

Cejene naročnike opozarjamo na listnico upravnništva v današnji številki!

Sožalje grofa Attemsa.

Le coeur saigne à chaque victime;
mais quand tombent les meilleurs des
meux, on ne peut pas exprimer sa
douleur!

(Srce krvavi ob vsaki žrtvi; a ko
padajo med dobrimi najboljši, ni
bolečini izraza!) Francoski rek.

Dne 16. oktobra 1916. se je vršila seja c. kr. deželnega šolskega sveta za Kranjsko. V poročilu, ki ga je objavil »Slovenec« z dne 17. istega meseca in ki ga priobčujemo danes tudi mi med kranjskimi vestmi, čitamo ta-le stavek: Predsednik izreče zastopnikom učiteljstva sožalje za padlimi in umrlimi tovariši in tovarišicami s prošnjo, naj ga sporočita učiteljstvu.

Ali sta zastopnika učiteljstva v deželnem šolskem svetu, gospoda šolski svetnik in realčni ravnatelj dr. Rudolf Junowicz ter Adolf Sadar, učitelj v prisilni delavnici, to sožalje grofa Attemsa sporočila učiteljstvu ali ga nista, nam ni znano. Morda sta to storila potem uradnega lista »Laibacher Zeitung«; a tga ne moremo vedeti, ker so nam dopošiljanje imenovanega časnika letos ustavili, ko smo ga prej 20 let dobivali v zameno.*)

* Zakaj in na čigav ukaz se je to zgodilo, ne vemo. Uradni list prilaga malo v izvenredne roke. Zato smo iz njega posneli marsikatero vest, ki se je tikala šole in učiteljstva, da je tako prišla na pravi naslov. To je bilo le koristno. Sedaj smo tega dela oproščeni, kar pa je stvar sam v škodo. A mi nismo krivi, da naše delo ovirajo, namesto da bi ga pospeševali. Uredn.

Toliko le mimogrede! Sicer smo pa uverjeni, da bosta gospoda zastopnika ugodila na seji izreči prošnji, saj je sožalje grofa Attemsa namenjeno učiteljstvu, torej mora biti učiteljstvo o tem obveščeno. To zahteva takt nasproti gospodu predsedniku in nasproti učiteljstvu; to pa je tudi v intenciji grofa Attemsa, sicer bi onih sožalnih besed ne bil izrekel.

Po pravici povemo, da smo bili ob tej sožalni izjavi grofa Attemsa prijetno presenečeni, ker nismo še nikoli takih ali sličnih besed čuli iz ust nobenega deželnega predsednika! Res nismo imeli pod deželnimi predsedniki minulih desetletij svetovne vojne, toda smrt je imela vzlic temu tudi pred to vojno v naših vrstah najbogatejšo žetev. Vzrok tej žetvi ni bila sicer vojna na bojnih poljanah, temveč jo je povzročala vojna v hišnem gospodarstvu učiteljskih rodovin, ko so naše gospodinjice pristavljale k ognju prazne lonce in polagale na obedne mize prazne krožnike, v naših domačijah pa je bila stalni gost skrb, bolezen in smrt! Bila? Je!

Toda žalost, ki se danes gromadi v naših dušah, je dobila sedaj odmeva in sočuvstvovanja tudi v deželnovladni palači, ker tam ne vlada le birokrat in reprezentant paragrafov, temveč sedi na stolu predsednika deželnega šolskega sveta — plemič po imenu in srcu! Tako nam govori njegovo sporočilo!

Ni nam znano, koliko sta grof Attemsa in njegova rodovina direktno prizadeta od grozot sedanje vojne. Iz bolesti, ki jih čuti lastno srce, izvira v plemenitem in socialno izobraženem človeku želja, da bi bližnikovo srce ne občutilo teh in takih bolečin, ki jih ne more izraziti beseda. Kolikor je v njegovi moči, stori tak človek vse, da prestreže ali vsaj ublaži udarce krute usode, ki lete na soseda. Ako pa vendarle padejo, tedaj dobi tolažbo samemu sebi, če more tolažiti nesrečnike, kakor je zadoščeno njegovi srčni potrebi, ako je v prvem slučaju preprečil nesrečo! — Samo človek, ki je brez srca, krut, ohol in samopašen, tiranski in škodoželjan, ki pozna le samega sebe, ne umeva tiste duševne vzgoje, ki jo diktirajo nemilne pridobitve pedagogike, psihologije in logike tja od časov Komenškega in Rousseaua do monumentov

»aere perennius« Tolstega, Jodla in našega Bežka!

Kdor pa gleda in vidi samo sebe, je slep za lepoto, ki se preliva okrog njega in ki se pretaka iz srca v srce. Individualni egoizem pravimo tistemu čuvstvu, ki vlada tako naturo; čuvstvo, ki je zavrgljivo in mora biti modernemu človeku kot družabnemu bitju odvratno, ako ga vidi pri bližniku, nikar da bi ga še sam negoval v sebi! Dejanja so, ki jih stori človek pod neznosnim pritiskom nepremagljivih razmer in ki se dajo vsaj utemeljiti, dasi so v nasprotju z državnimi in socialnimi zakoni. Dejanja pa, storjena le zaradi samega sebe v utešenje lastnih strasti in le na škodo bližniku, so v vsakem primeru obsodbe vredna, čeprav jih ne vsebujejo določbe kazenskega zakonika. Ko se je tat Izmajlov pogledal v zrcalo, je pljunil v obraz, ki ga je zazrl v njem. Potem se je ustrelil. — To je produkt spoznanja!

Če pa je prišlo izrečeno sožalje grofa Attemsa neposredno in samo ob sebi — toliko plemeniteje! Toliko gorkeje se prilega vse bolnim srcem! Bodi mu izrečena iskrena zahvala v imenu vseh, ki se njih žalostne duše danes sklanjajo nad grobovi tam daleč na bojnem polju in nad grobovi tukaj doma! Povsod leže naši dragi, najdražji mrlič! Vzgojili smo jih v skrbih in pomanjkanju — domovini so dali, kar je zahtevala od njih, potem so legli — in sedaj je konec! Zanje ni nadomestila!

Smrti za domovino, zadana od sovražnikovega orožja — sprejeta je bila brez ugovora, kakor gre junakom! V zadnjem hipu, tam na pragu, ki tajnostno združuje dva svetova, zadnja misel v daljni dom, zadnji dih do svojcev — potem junaška smrt! Doma pa ni samo smrti, doma je tudi težko, dolgo, žalostno hiranje — smrt je samo rešitev. Nekje so hoteli regulirati učiteljske plače, pa so reformirali ves šolski zakon. A ker je bilo treba najprej kruha, je hotela manjšina najprej tega dati! Toda od večine se je oglasilo: Ne! — In sedaj ni zakona in ni kruha, ko bi ga najbolj treba. In če ni pogojev za eksistenco, tudi eksistence ne more biti. To je produkt trme, ki se maščuje — žal — nad nedolžnimi, a ne nad tistimi, ki so ga zagrešili!

Koliko gorja bi bilo manj, da ni tako, kakor je! In ne bilo bi ga, če bi ga naša usoda odločevala človeško čuteča

srca, ki so bolj prevzeta od čuvstev humanitete, kakor pa obvladana od drvenja za smrti, ki stoje zunaj mej kulturnega ustvarjanja in plemenitega uveljavljanja svojih načel! Treba bo mnogo hitrega in brezobzirnega dela, da se popravi krivica in se zatró kalj umiranja slovenskega učiteljstva! — Prepričani smo, dt bo znal mož, ki ume govoriti tolažilno besedo sedaj, ko je na višku žalost in trpljenje celega stanu in stofin onih, ki so z njim sklenjeni in nanj naslonjeni z vezmi ljubezni in krvi, govoriti tudi besedo odločnosti, stvarnosti in resnosti, kadar koli bo braniti naše »časti in pravde«. Govoriti in govorjenje pokazati v dejanju! In to upanje se izraža iz sožalja grofa Attemsa, ki mu brzkone niso neznane znamenite besede nemškega poslanca Scheidemanna, izgovorjene dne 11. oktobra 1916. v nemškem državnem zboru: »Sili nas potreba, da štedimo (ne gladujemo!) s kruhom, a ta nas ne sili, da skoparimo s pravicami!«

Vojna.

IVO VALTRIČ.

Na italijanski fronti je umrl junaški smrti tovariš Ivo Valtrič, poročnik v rezervi in učitelj na Jezerskem. — Pokojni junak je dovršil učiteljske v Celovcu leta 1912 z odliko. Bil je energičen in zaveden slovenski učitelj, ki se je z vso vnemo lotil svojega poklica, hoteč koroškim Slovincem darovati vse svoje zmožnosti in vso svojo ljubezen do slovenskega naroda. Sovražnikovo morilno orožje je namah uničilo vse lepe načrte njegove plemenite duše. Za koroške Slovence je smrt tovariša Valtriča velika izguba.

Bodi junaškemu slovenskemu učitelju častniku nemiljiv spomin v naših srcih!

ALOJZIJ HANIN. JAK IT

Iz Celovca nam poročajo: Z brezprimernim junaštvom se je boril na italijanskem bojišču tovariš Alojzij Hanin, pra

LISTEK

Fran Vončina.

Že zadnjič smo razglasili pretožno vest, da je padel na ruskem bojišču junaške smrti naš ljubi tovariš Fran Vončina, učitelj v Žireh nad Idrijo, ko se je prej junaško boril na laški fronti in si zaslužil odlikovanje s srebrno hrabrostno svetinjo.

Bilo je dne 7. avgusta t. l. — Učitelj Vončina in še en njegov vojni tovariš sta čakala v kritju nadaljnega povelja. Okrog njih je treskalo in grmelo, da se je zemlja tresla. Vončina vzame papir in svinčnik in začne pisati pismo svoji zaročenki, ki bi se poročil z njo na prvem svojem dopustu. »Draga Ela! . . . In potem ji pripoveduje, kako strahovit vihar divja okrog njega. Prvo stran je popisal skoro cejo, spravil bi nanjo še potretjo vrsto — toda tisti hip, ko še ni bil končan njegov

pisnemi pogovor z ljubljeno nevesto, pribruni in udari granata — in tovariša Vončina ni bio več! Ko so ga iz ruševin odkopali, so dobili njega in njegovega vojnega prijatelja ubita, Vončina je krčevito stiskal v levici nedogotovljeno pismo, ki so ga poslali njegovi nevesti v dokaz, da mu je bila ona zadnja v mislih. . . .

To je tragedija, ki se čuje kakor pravljica, toda je — žal! kruta resnica.

Pokojni tovariš Vončina je bil idealen slovenski fant — lep po duši in telesu! Z vsem svojim bistvom je stal na naši strani, stremel vedno po izpopolnitvi svojega strokovnega znanja, darujoč iz svoje srčne zakladnice slovenski mladini, kar je nosil najlepšega in najplemenitejšega v sebi. Zato pa se ga je mladina oklepala z vso ljubeznijo. Ni gledala v njem strogega, mračnega učitelja, temveč je videla v njem svojega dobrega prijatelja, ki mu je ljubezen in iskrenost sevala iz prijaznih oči, ki se je čisto približal mladim srcem, se jim poenačil, z njimi čutil, z njimi hrepenel kvišku do lepote in resnice!

Ker je bil odkrit v besedi, dober v dejanju, pošten v mišljenju in plemenit v čuvstvovanju, ni mogla njegova pot izven šole nikamor drugam nego v vrste žirovskega Sokola! Tam je blagodejno, vzgojvalno in dvigajoče vplival s svojim mirnim in taktim vedenjem ter svojo neumorno delavnostjo na vso okolico. Sam glasbeno izobražen, je organiziral v društvu mešanji pevski zbor, ki se je že izkazal z izvajanjem tudi težkih skadb. A dela mu ni bilo dovolj samo v Žireh. Kadar je prihajal na svoj dom v Idrijo, je zbiral okrog sebe brate pevce ter družil in spajal njih glasove v harmonični skladnosti.

Smoter njegovega življenja mu je bilo darovanje in izrabljanje vseh lastnih zmožnosti v korist splošnosti in skupnosti, a sredstvo mu je bilo pozitivno delovanje — vse, kar zahteva od slovenskega učitelja nauk in ukaz njegovega stanu ter lepota in vzvišenost sokolske ideje!

Z eno besedo: bil je slovenski učitelj — pionir kulture!

Zato nam je tako hudo, ko nas navdaja težka misel, da se nikoli več ne vrne v našo sredo! In toliko huje nam je, ker vemo, da je bilo njegovo delo šele na početku razvoja. In če je sedaj rodilo toliko lepega sadu, kolko smo mogli šele pričakovati od njega, ko nam po vojni pridejo blažje in pravičnejše razmere! Žrtve iz naših vrst velevajo, da bodo morali tisti, ki ostanejo živi, podvojiti svoje delo, da vsaj malo nadomestijo one, ki mladi in polni idealov umirajo za domovino! In v takem delu bo tudi tovariš Vončina živel naprej!

To in ono izza preteklih dni.

III.

Ko sem dovršil učiteljske, me je zanesla usoda, kakor sem omenil to že v prejšnjem poglavju, na Kranjsko. Kaka čuvstva so me obhajala, ko sem romal v kraj, kamor mi je velel iti prvi dekret!